

FRANCESCO
PETRARCA
DALOSKÖNYVE

Szonettek · Canzonék · Ballatok
Madrigálok · Sestinák · Avignoni szonettek
Óda Itáliához

EURÓPA

SZERKESZTETTE, AZ UTÓSZÓT
ÉS A JEGYZETEKET ÍRTA
KARDOS TIBOR

FORDÍTOTTA

CSORBA GYŐZŐ
JÉKELY ZOLTÁN
KARDOS TIBOR
KÁROLYI AMY
KERESZTURY DEZSŐ
LUX ALFRÉD
MAJTÉNYI ZOLTÁN
NEMES NAGY ÁGNES
RÓNAI MIHÁLY ANDRÁS
SÁRKÖZI GYÖRGY

SIMON GYULA
SZABÓ MAGDA
SZABOLCSI ÉVA
SZEDŐ DÉNES
TAKÁCS ZSUZSANNA
TAKÁTS GYULA
TELLÉR GYULA
TÓTH BÁLINT
VÉGH GYÖRGY
WEÖRES SÁNDOR

FRANCESCO PETRARCA DALOSKÖNYVE

EURÓPA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST 1967

FRANCESCO PETRARCA

DALOSKÖNYVE

Az olasz reneszánsz költő-óriásai közül Petrarca gyakorolta a legnagyobb hatást kortársaira és utódaira, Itáliában éppúgy, mint Magyarországon. Híre már életében óriási volt, és halálának története – könyvére borulva, szelíden elszenvederve találtak rá 1374. július 19-ének reggelén – maga is szinte olyan, mint egy legenda. Az olasz költők a legnagyobbaktól a legkisebbekig az ő nevét írták zászlójukra vagy őt akarták letaszítani trónusáról: hatásától mindmáig nem tudtak szabadulni, művészi kategóriáiból nem tudtak soha kilépni. Hazánkban is Janus Pannoniustól a nevét-szellemét újra meg újra megidéző Ady Endréig szüntelenül megtaláljuk a nyomait.

Mégis mi volt az az újdonság, az a hatalmas hatóerejű költői töltés, ami évszázadokon keresztül ennyire elevennek tartotta meg a száműzött firenzei polgárcsalád nyugtalan, vándorló kedvű sarját? Semmi esetre sem az a Vergiliust idéző hosszú latin nyelvű hősköltemény, amiért Róma humanistái már életében, harminchét esztendőskorában – és ez példát-

lan megtiszteltetésnek számított – ünnepélyesen költővé koszorúzták a Capitoliumon. Hanem az, hogy talán benne tisztelhetjük az első polgári költőt, aki büszke arra, hogy ember, érzékeny ember, aki oly sok hangon, szenvedélyesen és szüntelenül énekel választottjáról, Lauráról. És ez a Laura is új jelenség az európai irodalom történetében, hiszen nem agyoneszményített élettelen, szinte szimbolikus nőalak, hanem élő, eleven asszony, akiért rajongani lehet életében, és siratni halálában. Igen, Petrarca valóban egy hagyomány elindítója, de ez a hagyomány azért maradt olyan eleven napjainkig, mert valami újat és örök érvényűt jelentett: az ember érzelmeinek felszabadulását.

A nagy olasz poéta Daloskönyve először jelenik meg csorbíthatlan teljességében magyarul, legjobb műfordítóink tolmácsolásában, Kardos Tibor részletes, elemző tanulmányával és jegyzeteivel.

A védőborítón szereplő Petrarca-arckép a párizsi Bibliothèque Nationale-ban őrzött „De viris illustribus” c. kódex egyik illusztrációja.

EURÓPA KÖNYVKIADÓ

A KIADÁSÉRT FELEL AZ EURÓPA KÖNYVKIADÓ IGAZGATÓJA.
FELELŐS SZERKESZTŐ: KATONA TAMÁS. A KÖTÉSTERV
CSILLAG VERA MUNKÁJA. MŰSZAKI SZERKESZTŐ: VERSECI
MIKLÓS. MŰSZAKI VEZETŐ: SIKLÓS BÉLA. KÉSZÜLT 5000
PÉLDÁNYBAN, 30,4 (A/5) ÍV TERJEDELEMBEN, AZ MSZ 5601-59
SZ. SZABVÁNY SZERINT

EU 133—c—6769

67.0834 — KOSSUTH NYOMDA, BUDAPEST

I A történeti és földrajzi környezet

Ha valaki a *Daloskönyv*-ben nem csupán a szonettek csiszolt, tüzes ékköveiben gyönyörködik, de fölfigyel a hatalmas, oldott énekekre, a canzonékra is, és nem sajnálja a fáradságot, hogy Petrarca teljes életműve lírai mozzanatait is keresse, jelentékeny igazságról győződik meg. Arról, hogy ez a költő nem hiába ívelte át életével a kritikus korzáró és korkezdő XIV. századot (1304–1374), élte meg a pápák avignoni fogságát és visszatérésüket Rómába, az olasz városköztársaságok hanyatlását és a signoria győzelmét, Cola di Rienzo sikereit és bukását, a francia parasztfelkelést, a Jacquerie-t, a pusztító háborúk láncolatát s csekély szüneteit. Ezért tudta talán meglelni és megszólaltatni kora minden alap-akkordját, s fényes vagy komor dallamai tovább sodródtak, szakadatlanul visszhangozva mindmáig, amire alig van példa az európai líra történetében.

Az élet csaknem teljes átmérőjének felfogására az is képessé tette Petrarcat, hogy belső nyugtalanságtól hajtva óriási területeket járt be, s az élet szélsőségesen váltakozó formáit valószínűsítette meg. Nem azok közé a poéták közé tartozott, akik egy helyben élnek, eseménytelenül, inkább csak a lélek vidékeit járva s belső történéseikre figyelve.

Az öregedő Petrarca nyugtalan életre tekinthetett vissza. Volt hazája Arezzo – mert száműzött firenzei polgárok fiaként született –, majd Ancisa, Pisa, Avignon, Carpentras, ahogy

szülei tovább költözködtek. Egyetemi tanulmányai színhelye Montpellier és Bologna. Apja halálakor vissza kell térnie Avignonba, a száműzött pápák székhelyére. Egészen fiatalon beutazza Belgiumot, Svájcot, Franciaország és Németország egyes vidékeit. Vaucluse-ben teremt magának csendes otthonát. 1336-tól kezdve, amikor ismét Itáliában jár, egészen 1353-ig, amikor végleg visszatér a szülőhazába, szinte szakadatlanul váltogatja itáliai lakóhelyeit Provence vidékeivel. S maga az Appennin-félsziget is hol itt, hol ott nyújt neki védelmet, időleges alkotói nyugalmat s ami evvel egyet jelent számára: boldogságot. Kitérői teljesen váratlanok: 1336-ban például, amikor Provence-ból Rómába utazik, hirtelen megfordul, és spanyol meg angol tengeri útra indul, s csak úgy tér vissza Provence-ba. Innen költővé koronáztatása előestéjén, 1341. február végén tengeren kel át Nápolyba pártfogójához, Anjou Róberthez, hogy onnan a történelmi nevezetességű április 8-i költővé koronázásra induljon Rómába. De ezután nem fordul vissza Nápolyba, hanem Pisán keresztül Parmába utazik, ahol a város urainak, a Correggióknak vendége, és boldogan fog hozzá Selvapiana megragadó természeti környezetében az *Africa* folytatásához és befejezéséhez. De már a következő évben hirtelen visszatér Avignonba. Nemsokára a pápa megbízásából Johanna királynőhöz készül Nápolyba (1343), hogy egy börtönbe jutott rabló hajlamú főúri családot kiszabadítson. December végén dolgavégezetlenül s elkeseredve távozik a Correggiókhoz Parmába, ahol házat is vesz.

Azonban Parmát ellenséges seregek kezdik ostromolni, mire Petrarca 1345 februárjában menekül: de rablók támadják meg. Ismét Provence-ba húzódik vissza, szépítgeti otthonát. Közben Rómában elkezdődött Cola di Rienzo nagy kísérlete a római köztársaság helyreállítására. Petrarcat hatalmába keríti az öröm, meg akarja látogatni. Azonban 1347 késő őszen Genovában rossz híreket kap felőle, mire nem Róma felé fordul, hanem pápai megbízásból Lajos magyar királlyal igyekszik találkozni Veronában. Most megint parmai házat csinósítja. Májusban érkezik a lesújtó hír: Laura meghalt. Céltalan bo-

lyongás kezdődik, elvetődik Ferrarába, Padovába, Veronába, Mantovába. 1350-ben Rómába zarándokol az egyházi jubileumra, majd folytatódik a fájdalmas vándorlás. Padova, Vicenza, Verona, Piacenza következik. Sehol nem találja helyét. Látni akarja a sírt, és íme, júniusban a Monginevra jól ismert hágóján át ismét elhagyja Itáliát, visszatér szerelme egykori színhelyére, Provence-ba. Azonban ekkor már kezd megérni benne a végleges visszatérés gondolata. Mert valahogy úgy érzi: Itáliában pezsdülni kezd az élet, emitt pedig bevégeződött számára minden. A pápai udvarban ugyan megpróbálják tartóztatni, megtennék pápai titkárnak, de ő már más hangokra figyel. Amikor például látja, hogy a két nagy tengeri köztársaság, Genova és Velence halálos küzdelemben pusztítja egymást, levélben békíti őket. Ekkortájt mindenféle taszító és fájdalmas mozzanat is érleli benne egyre jobban a végső távozás elhatározását: az avignoni pápai udvarban bizonyos hatalmas és ostoba személyek „varázslással” vádolják, aztán ugyanezen idő tájt meghal hű szolgája is. Ekkor még egyszer, utoljára meglátogatja testvérét, Gherardot a montrieu-i karthauzi kolostorban, és május 1-én végleg Itáliába indul.

2 Petrarca nyugtalansága

Elmondhatjuk, amennyi megpróbáltatás, annyi lehetőség az élet sokszerű, mély érzékelésére. Pedig a szakadatlan helyváltogatás, a körülmények megállás nélküli változása, az események kavalkádja még csak nem is minden Petrarca életében, mert – mint említettük – még szélesebb felületen érintkezik a valósággal. Az avignoni udvar zajos életét, társasági szórakozásait menekülésszerűen váltogatja a vaucluse-i magánnyal, a természetben való elmélyedéssel, a csöndes tanulmányokkal és alkotással. S a tapasztalás csúcseit és mély útjait járja másutt is. Akarva és tudatosan, komoly előkészítés után ér el a capitoliumi költővé koronázás csúcsára, és véletlenül többször is rablótámadás áldozatává lesz. Olyan megható jelenetek hő-

*Dalaid könyvét dobd a tűzbe be!
Sorvadva, várva itt tovább ne ülj!
Pocsolyás Értől elszakadt legény
Menekülj, menekülj!*

A két költői esemény között történt, hogy Párizsban átélte Petrarca születésének 600. évfordulóját, és azt írhatta le cikkében, melyet hazaküldött: „Íme, hatszázesztendő után Petrarca élőbb, mint valaha . . .” A *Dalaskönyv* igézete alatt állott. Úgy érezte, azok a bizonyos szonettek „jégolvasztóan forrók”, és „bolondítóan szépek”. Ekkor még kételkedett benne, hogy valóban boldogtalan volt-e Petrarca, nemcsak „különös poéta lelke” szomjúhozta a valódi vagy képzelt boldogtalanságot? Később aztán megbánta e gyanúját, és 1909-ben már úgy vallott erről, mint aki sohase bocsátja meg magának, hogy ezt valaha is leírta. Hiszen „így minden emberi szennyet rá lehet mázolni minden volt és való emberre”.

Valóban a *Vér és arany* idézett verse idején szívében Petrarca már mélyen élt. Ekkor írta a *Mátyás bolond deákja* című versét is. A magyar deákköltő eszménye Petrarca, mint aki újfajta zenéket hozott a világnak, s új közönséget talált is, míg magyar követője csak latinul ír, latinul:

*Latin ütemben szállt a dal,
Nem magyarul, sose magyarul.
Vergődött, vergődött a diák.*

*Lelkében Petrarca dalolt,
S keltek újféle magyar zenék.
Almodott, álmodott a diák.*

Ebből az alkotói szakaszból egész sor költemény tükrözi ugyanezt a hangulatot, a *Szent Margit legendája*, *A befalazott diák*, a *Gyáva Barla diák*, Ady e „jámbor, kopottas, görögös öse”. Nem lehet elfeledni, hogy a Petrarca nevét szóló vers a forradalmat sejtető *Felszállott a páva* és az úri Ma-

gyarországot gyűlölve elvető *Megáradt a Tisza* között helyezkedik el. A Petrarca-vers alap gondolata nem idegen az *Egy ismeretlen Corvin-kódex margójára* írt szép prózai írásától, melyben a magyar napkirály magyarul író ismeretlen deákját szólaltatja meg (1905. április).

Az újat érzők, újat sejtők és kifejezők kiverve röpdösnek, mint „riadt szívekkel egy szép énekű madársereg”, s Nyugatra szállnak. A jövőbe látó sereg víziói közé tartozik a „tüzes szekér”, a „fényországút”, amíg elér az *Illés szekerén* hatalmas szimbólumáig: tüzes, gyors szekérrel rohan az égnek. Ennek a gyönyörű romantikus szimbólumnak forrása Európában, a *Dalaskönyv* CCVI. számú canzonéjában rejlik:

*Ráchelt szolgáltam, Leát nem szerettem,
s nem élnék soba másnak,
elmennék véle társnak,
az égi szó ha jőne,
s Illés szekerén szállnánk föl mi ketten.*

(Csorba Győző fordítása)

Ady megérezte Petrarca-ban a nagy rokont, s ennek talán a legszebben a *Halottak élén* kötetében állított emlékjelet, ahol egy egész ciklus névadója lett vallomásszerű költeménye, a *Ceruza-sorok Petrarca könyvén*. Az utolsó szakaszban a petrarcai hangulatok egyik legjellemzőbbjét találja el, és így összpontosítja szimbolikus ősenek emlékét.

*Boldog vagyok, mert nagyon szenvedek,
Boldog vagyok, érted vagyok beteg.
Halálra szánt, mint rég azelőtt,
Mint régen a hajdani nem-szerettek,
Mint régen a régi bús szeretők.*

Ady után s az ő Petrarca-álmát ismerve értjük, hogy Szerb Antal miért érez oly forró vonzást Petrarcahoz, szépen követve az új magyar költészet mesterét, és helyel-közzel De Sanctist.

képét? A századforduló és a reformkor első évtizedei hangosak Petrarca nevével. Olyan alkotás, mint Kisfaludy Sándor két-részes daloskönyve a *Kesergő szerelem* és a *Boldog szerelem*, még az európai petrarchizmus széles folyamában is példa nélkül áll. Ám legyen, hogy a dunántúli nemesúr egyszerűbb – sokak számára talán együgyű –, de amikor azonosul Petrarccal – különösképpen a *Kesergő szerelem*-ben –, az egyetlen hatalmas érzelem zengő húrján szólaltatja meg, akkor a legemberibb, a korlátoktól leginkább mentes, akkor teljesen eggyé válik a szereppel. Azonban Petrarca jelet tett Kazinczy Ferenc és a nyelvújítók körében, Kölcsey, Szemere költészetében és baráti körüknek lírájában is. A szonett átültetése a magyar nyelv diadalának tekintődik s a költői képesség próbájának. Petrarca ismét, akárcsak Balassi korában, a nyelv kiművelésének, a nemzeti vátesznek példája, akiben géniusz és művészet találkoznak. Petrarccának ilyen irányú hatását nem lehet eléggé becsülni, mert a negyvenes évek almanach-lírája már a petrarcai költészet legkevésbé értékes mozzanatait viszi a pest-budai szalonokba. Persze Petőfi is itt kezdte, ha ki is szakadt e körből. Amikor Császár Ferenc megkockáztatja bírálatában azt a megjegyzést, hogy Petőfi Etelka iránti szerelmében Petrarccat utánozná, a fiatal költő büszkén utasítja vissza a megállapítást. Tény és való azonban, hogy nemcsak az olasz romantikus költészet lelkesítette, főként pedig az olasz népdal ragadta meg mélyen fantáziáját, de Petrarccat is eredetiben olvasta. S ha egyebet nem is kockáztatnánk meg, az kétségtelennek látszik, hogy a petrarcai szonettek könnyed mozgása és fénylő csattanói, a canzonék széles áradása és lírai heve nem kötötte meg e nagy olvasójának fantáziáját, de inkább felszabadította. Ebben kétségtelenül szerepet játszott Petrarca politikai állásfoglalása, hiszen Kossuth Lajos is az olasz nemzet ideológusát látja benne Dante és Machiavelli között. Az is szinte jelképesen történt, hogy Garibaldi szicíliai vállalkozását követő évben (1862), a forrongó közhangulat idején fordítják le először magyarra a nagy lázító ódát, az *Italia miá*-t.

Akárcsak 1848 előtt, az almanach-lírában, most is a kiegyezés

korában Petrarca ismét másodlagos irodalmi gyakorlatok eszközévé lesz, formai próbálgatásokat lehet észlelni, majd centenárius megemlékezésen fordítanak többet-kevesebbet a *Daloskönyv*-ből.

Újat Petrarca magyar utóéletében ismét a *Nyugat* hozott. Babits Mihályt Dante géniusza ragadta magához – Ady Endre volt az, akivel Petrarca magyarországi kultusza újabb állomáshoz ért. Minden magyar költő között a legmélyebben, a legérzékenyebben közelítette meg a modern líra első mesterét. Magyar költő Janus Pannonius óta ilyen közel nem állott az európai líra nagy nyugtalanjához. Az a legmeglepőbb, hogy Petrarca a huszadik század lírát megújító nagy magyar költőjénél mennyire mint élő valóság tűnik elénk. Az ifjúkori *Versek*-től kezdve a *Halottak élén* nagyszerű kötetéig egyre-másra bukkan fel Petrarca mint a nagy magyar poéta egyik őse, és a *Daloskönyv* mint az emberi szenvedés, a szerelem, a költői hatalom szimbóluma.

Petrarca a magyar hagyományon keresztül jutott el Adyhoz, aki hétéves korában kapta meg ajándékképpen Kisfaludy Sándor összes verseit, s ez számára „a megnyílt mennyország” volt. De korán hozzácsatlakozott olvasmányként Petrarca másik rokon húrú magyar követője, Csokonai: „Most jut eszembe – írja Ady –, hogy Csokonai Vitéz Mihályt majdnem legsűrűbben forgatom ma is könyveim közül, s ő is nagyon fiatal koromban mámorosított meg.” Az első Petrarca-nyomok az 1899-ben létrejött *Rád emlékeztem...* című szonettben ismerhetők fel, s világos, hogy Ady kezdettől fogva tudta, látta: Petrarca a fájdalmas, elégikus emlékezés, a hangulat költője. Majd később Léda is a „könnyek asszonyá”-vá lesz – s a *Vér és arany*-ban egyszerre csak feltűnik Laura babérja s a *Daloskönyv*:

*Homlokod sárgul, lázas a szemed.
Sejtő, beteg és finom a dalod.
És akarod még mindig a babért?
Akarod, akarod?*

Az utolsó szó, melyet a felszabadulás előtt a magyar irodalom Petrarcáról mondott, Szerb Antal barátjától és társától a mártírumban, Sárközi Györgytől származik. Rövid bevezetőjét Petrarca-antológiájához e sorokkal zárja: „Petrarca sokban úgy érzett már, mint a modern ember, mint a XIX. század szentimentális szerelmese, mint a XX. század önmaga lelkének titkaira hallgató magánosa. *Daloskönyv*-ében azért tudunk gyönyörködni ma, mert magunk is kissé Petrarca vagyunk, s Petrarca is kissé hozzánk volt hasonló.” Az elembertelenedett világban a jók vagy bezárultak önmagukba, és sorsukat végzetnek érezték, vagy megpróbálták összefogni. A Vajda János Társaságban ez idő tájt szavalták viharos lelkesedés közben Petrarca híres szabadságódóját, az *Italia miá*-t.

II Bibliográfiai megjegyzések

Bármilyen különös, Petrarca *Daloskönyv*-ének most átnyújtott magyar fordítása nemcsak modern átültetése a világirodalom egyik legnagyobb jelentőségű klasszikus művének, de az első teljes magyar fordítása is. A canzonék túlnyomó többsége például eddig egyáltalában nem ért magyar fordítást. Csaknem egy évszázaddal ezelőtt Radó Antal próbálkozott a szonettekkel, de úttörő, érdemes műfordítónk e vállalkozása nem volt sikeres. Az irodalmat ismerni vágyó magyar olvasó eddig csupán Sárközi György 46 darabból álló szép, de rendkívül szűk gyűjteményéből s ezenkívül Jékely Zoltán, Képes Géza, Rónai Mihály András néhány átültetéséből, a *Világirodalmi Antológia* II. kötetének Petrarca-szemelvényeiből alkothatott valamelyes fogalmat, érezhetett igazi ízeket. De a teljes *Daloskönyv* bemutatásának történetileg is most kellett bekövetkeznie, a teljes Dante után, a világirodalmi horizont megnagyobbodása éveiben, amikor Magyarországon a világirodalom klasszikusainak átültetése terén alig több mint két évtized alatt több történt, mint az utolsó százötven év alatt. Pedig hát Csokonaitól

József Attiláig is tettek egyet-mást költőink az emberiség irodalmának magyar nyelvű megsejtetése terén.

A *Daloskönyv* jó olasz nyelvű kiadásait (kommentárokkal) az alábbiakban soroljuk fel:

A *Daloskönyv*, másként *Szétszórt rimek* legjobb kiadásai: Francesco Petrarca: *Rime con l'interpretazione* di Giacomo Leopardi e con note inedite di E. Camerini, Milano, 1927; *Le Rime*. A cura di Giosuè Carducci e Severino Ferrari. Nova presentazione di Gianfranco Contini, Firenze [1965]. Ez a leghasználhatóbb, legjobb kiadás mindmáig. – A *Daloskönyv* kiadásai a *Diadalmak*-kal [Trionfi] és egyéb versekkel együtt Francesco Petrarca: *Rime, Trionfi e poesie latine* a cura di Ferdinando Neri, Giuseppe Martellotti, Enrico Bianchi, Natalino Sapegno. Milano–Napoli [1951], La Letteratura Italiana, Storia e Testi, Ricciardi; *Rime e Trionfi* a cura di Raffaello Ramat, Milano [1957], Rizzoli (Jó kommentárral); *Canzoniere, Trionfi, Rime Varie e una scelta di versi latini*. A cura di Carlo Muscetta e Daniele Ponchioli, h. n. [1958], Parnaso Italiano, Einaudi; *Rime e Trionfi* a cura di Ferdinando Neri. Edizione seconda, n. [Torino, 1960. UTET].

Levélygyűjteményeinek és legfontosabb egyéb műveinek hozzáférhető, részben olasz kiadásai:

[Baráti Levelek] Francesco Petrarca: *Le familiari* [Familiarium Rerum libri] Edizione critica per cura di Vittorio Rossi, Firenze [1933–1942] Edizione Nazionale delle Opere di Francesco Petrarca, X–XIII. [Vol. I–IV.]; [Öregkori levelei] Francesco Petrarca: *Le senili*. Volgarizzate e dichiarate da Giuseppe Fracassetti, Firenze, 1892. Vol. I–II.; [Vegyes levelek könyve] *Lettere Varie*. Libro unico, a következő kiadás végén: *Lettere* di Francesco Petrarca Raccolte, volgarizzate e dichiarate con note di Giuseppe Fracassetti, Firenze, 1863–1867. Vol. I–V.; [Címzett nélküli levelek] Paul Piur: *Petrarca's Buch ohne Namen und die päpstliche Curie*, Halle-Saale, 1925; [Verses levelek és Bucolicum Carmen] *Poemata Minora*, Ed. Domenico Rossetti, Milano, 1829–1834. Vol. I–III. és ugyanaz: edidit Antonio Avena, Padova, 1924. [Az *Africa* kritikai kiadása] *L'Africa*, Edizione critica per cura di Nicola Festa, Firenze, [1926] Edizione Nazionale delle opere di Francesco Petrarca, I.; [a Capitoliumi Beszéd és egyéb írások] *Scritti inediti*. Pubblicati ed illustrati da Attilio Hortis, Trieste, 1874; [a Levél az utókorhoz, Titkos Napló és polemikus műve A maga és mások tudatlanságáról] *L'Autobiografia, Il Secreto e Dell'ignoranza sua e d'altrui*, Tradotte e pubblicate da Francesco Solerti, Firenze, 1904.

I

KIK HALLGATJÁTOK SZÉTSZÓRT
RÍMEIMBEN...

VOI CH'ASCOLTATE IN RIME SPARSE IL SUONO...

Kik hallgatjátok szétszórt rímeimben
a sóhajok szavát, étkét szívemnek
botló ifjúságában életemnek,
midőn más voltam még, másfajta ember:

váltott hangom – mert sírnom kell s merengnem,
míg meddő kínok és álmok gyötörnek,
– ha tudjátok titkát a szerelemnek,
elnezitek tán, és megszántok engem.

Ma látom már: miképpen hordta széjjel
hírem a nép mesélő kedvtelése;
magamtól is gyakran szégyellve bánom.

Pironkodás járt, ím, e dőreséggel
és önvád és fénylő fölismerése:
e földi boldogság csak röpke álom.

Csorba Győző fordítása

CCLXXXIV

A PERC OLY KURTA,
ÉS OLY GYORS AZ ÁLOM...

SI BREVE È IL TEMPO E 'L PENSER SI VELOCE ...

A perc oly kurta, és oly gyors az álom,
mely visszahozza sírbahullt szerelmem,
hogy orvosság nem gyógyít már meg engem,
csak akkor érzem jól magam, ha látom.

Ki megkötött kínpadra vonva: Amor
reszket, ha olykor megpillantja lelkem
küszöbjén őt, mert most is, rendületlen
a kedves hang s az édes arc halálom.

Mint úrnő hogyha otthonába tér meg,
elűzi a borongó szív sötétes
érzéseit derült-szép homlokával.

S e tündöklést alig bírván a lélek
felsóhajt: „Áldott perc, midőn e fényes
utat nyitottad szemed sugarával!”

Csorba Győző fordítása

CCLXXXV

AGGÓDÓ, HŰ ANYA KEDVES FIÁNAK...

NÈ MAI PIETOSA MADRE AL CARO FIGLIO ...

Aggódó, hű anya kedves fiának,
rajongó nő édes szerelmesének
hívebb tanácsot poklán kételyének
nem ad, míg féltő sóhajai szállnak,

mint nékem Az, ki látván trónusának
örök székéről, mily kiverten élek,
a régi jósággal gyakorta tér meg,
szeméből kettős részvét fénye árad:

az anyáé és a szerelmesé, hol
szűzi lánggal lobogva, hol remegve
a bűnös és az igaz útra oktat.

Beszél az életről, a buktatókról,
ne kessek égre nézni – kér epedve:
nyugalmat, békét immár hangja hoz csak.

Csorba Győző fordítása

CCCXXXIII

MENJETEK, FÁJÓ RÍMEK,
VÁR A SZIKLA...

ITE, RIME DOLENTI, AL DURO SASSO...

MenjeteK, fájÓ rímeK, vár a szikla,
mely drága kincsem rejti el sötéten;
hívjátok ott: ő majd felel az égben,
bár földi részét mély sír fogja vissza.

Mondjátok meg: hajóm már nem hasítja
a vad tengert, fárasztó nékem élnem,
s emlékét gyűjtve hullott lombja-képpen,
megyek, lábam nyomába igazítva.

Mint élőt s holtat őt látom magamban,
nem – mint élőt, ki immár halhatatlan,
ismerje meg csak a világ, s csodálja!

Kérem, figyeljen, hogyha nemsokára
eltávozom, jöjjön élembe lassan,
s vonjon fel majd az égbe, oldalára.

Nemes Nagy Ágnes fordítása

CCCXXXIV

HA TISZTA VÁGY JUTALMAT
JOGGAL ELVÁR...

S'ONESTO AMOR PO MERITAR MERCEDE...

Ha tiszta vágy jutalmat joggal elvár,
s az irgalom, mint mindig, most is élő:
elnyerem. Hűségem oly messzefénylő:
tudják ezt, senki jobban Asszonyomnál.

Került. Most nemcsak hiszi, tudja is már,
hogy ugyanazt, mit akarok ma, régtől
akartam, és ha figyelt szókra rég ő,
vagy látta arcom, lelkem látja immár.

Ezért remélem, bántja odafönt is
sok sóhajom, s mutatja is, fedetlen
ha hozzám visszatér, szívét kitarva.

S remélem, ha lehull e földi köntös,
eljö értem a testvéri sereggel,
Krisztusnak és szeméremnek barátja.

Szedő Dénes fordítása

CCCLXVI

SZÉP SZŰZ, TENÉKED
NAP AZ ÖLTÖZÉKED...

VERGINE BELLA, CHE DI SOL VESTITA...

Szép Szűz, tenéked nap az öltözéked,
s koronád csillag, te a legfőbb Napnak
szerelme, beléd szállt a lángolása;
Ámor sürget, immár rólad daloljak,
de hasztalan, ha elhagy segítséged,
s Azé, akinek te voltál lakása.
Őt hívom, aki kérő unszolásra
felel, ha hívő mondja.
Szűz, hogyha irgalomra
indít az embersors végső csapása,
hajolj le hozzám, kérlek könyörögve,
mélyébe harcaimnak,
bár por vagyok csak, s te menny királynője.

Bölcs Szűz, a szent seregben egy, vonulva
boldog és eszes szűzek szép sorában,
sőt első, kinek legfénylőbb a mécse;
megingett lelkek biztos pajzsa, bátran
védő, ahol pusztít Mars és Fortuna,

nemcsak megmentesz, emelsz dicsőségre;
vak hévben az enyhület derengése
halandó balgaságra;
Szűz, szép szemed világa
a kegyetlen jelet gyötrődve nézte
édes tagjain drága gyermekednek,
tekints állapotomra,
tanácstalanra, ki tanácsodért megy.

Szeplőtlen Szűz, teljes tökéletesség,
nemes magzatod lánya s édesanyja,
sugarat ontasz itt s a másvilágon;
általad szent Fiad, ki Isten sarja,
ó mennyek ablaka, tündökletesség,
eljött, győzni végnapkor a halálon;
minden más földi hajlék közül áldón
Rád esett választása,
Szűz, irgalom virága,
hogy Éva siralma öröme váljon.
Tégy méltóvá az Ő kegyére mostan,
te végtelenül boldog,
ki pártád hordod ég-birodalomban.

Szent Szűz, malaszttal mindörökre ékes,
igaz, mélységes alázatod által
mennybe szálltál s ott hallgatsz kérelmemre;
bocsánat kútját szülted e világban,
igazság napját, kitől újra fényes
e világ sűrű, sötét veszedelme:
három édes nevet együtt viselsz te,
anya, leány, menyasszony;
dicsőséges Szűzasszony,
bilincs-oldó Királyunk szíve-hölgye,

aki fölemelő és szabadító:
az Ő öt szent sebében
béküljön szívem, add, te boldogító.

Egyedüli Szűz, kinek mása nincsen,
aki szerelembe a mennyet ejtéd,
rád nincs első-, se másod-rangú példa;
szent áhítatodért, sok tiszta tettért
élő templomává szentelt az Isten,
szűzen fogantál, Világ Királynéja.
Általad juthat éltem égi célba,
kérd tieidtól, Mária,
Szűz, édességnek árja,
mert kegytől zár bűneim szakadéka.
Lelkem borul elébed, egyre kérve,
te légy kísérőm nékem,
és tévelygésem igazítsd jó végre.

Fényes Szűz, fennéző az öröklétben,
e hánytorgó tenger csillagsugára,
bízó hajóst vezérel segedelmed;
gondold el, mint juték vihar fogára
egyedül, kormány nélkül a sötétben;
immár a legvégső sikoly közelget.
Szegény lelkem mégis bízik tebenned,
bár bűnös, mit tagadjam;
Szűz, ha nem segísz rajtam,
ellenséged romlásomon neveteth.
Emlékezz: vétkeinken szánakozva
üdvünkért jött el az Isten
emberi testben: szűzi klastromodba.

Szűz, mennyi könnyet ontottam hiába,
dicséretet, könnyörgést, egyre sírván,
hogy kínomra, kárhozzatomra légyen!
Azóta, hogy születtem Arno partján,
vonultam hol egyik, hol másik tájra,
s nem volt egyéb mint búbánat a részem.
Mulandó szépség, szó és tett egészen
betöltötte a lelkem.
Szűz, szent a kegyelemben,
ne késlekedj, ez tán utolsó évem.
Napjaim nyílvesszőnél sebesebben
vétekből és nyomorban
elszálltak sorban, Halál leskel engem.

Szűz, ilyen a föld: Ő inségbe verte
szívemet, mert míg élt, sírásra fogta,
hogy ezer bajomból egyet se értsen.
S ha megértőbb is, csak az történt volna,
ami történt: minden másféle terve
nékem halál lett volna, néki szégyen.
Ég Úrnője, istennőnk földi téren,
(ha így mondanom illő)
Szűz, értelemmel fénylő,
te mindent láatsz; mit senki más a létben
nem nyújthat, te megadhatod, erősség,
fejezd be szenvedésem,
üdv jusson nékem és néked dicsőség.

Szűz, kiből teljes a bensőm reménye,
tudsz és akarsz is könnyörülni rajtam,
a végső lépésnél ne hagyj magamra,
ne rám nézz: arra, ki teremtett hajdan,

nincs érdemem, de az ő tiszta képe
bennem él, ezért szállj ily alacsonyra.
Medúza s tévelygésemmel könnyet ontva
dermesztett engem kövé:
Szűz, szentséges örökké,
üdvös könnyet tölts fáradt homlokomba,
istenfélő legyen végső sirásom,
ne földi szennybe pergő,
mint egykor első, balga zokogásom.

Szűz, emberek szülötte, gőg visszája,
közös eredetünkért szeretettel
emeld föl megtört alázatu szívem;
hogy ha csekély, esendő port szerettem
oly hűséggel, hogy életem csodája:
téged, nemest, mint kell szeretni híven?
Ha silány sorsomból kezded szelíden
segít föltámadásra:
Szűz, tenéked ajánlva
megtisztítom elmém, eszmém s a művem,
nyelvem s szívem könnyben, sóhajtozásban.
Vezess az égi révbe,
s legyen tiéd e végső, tiszta vágyam.

Ama nap közelget, eljő magától,
az idő tovalebben,
Szűz, páratlan, egyetlen;
e szív szorong büntudattól, haláltól,
ajánlj engem Fiadnak, ki valóban
ember s valóban Isten,
hogy megbékítsen végső sóhajomban.

Weöres Sándor fordítása

CCLVIII

ELEVEN LÁNG AZ Ő SZEMVILLANÁSA...

VIVE FAVILLE USCIAN DE' DUO BEI LUMI...

Eleven láng az ő szemvillanása,
felém sujtó édes villámverése,
bölc s szívéből sóhaj emelkedése,
magasztos szó varázsos áradása,

hogy elalélok a rá-gondolásba,
ama naphoz gyakorta visszatérve,
miként akadt el mellem lélegzése,
amint megváltozott kemény szokása.

Lelkemnek addig bánat volt az étke,
ezért a megszabott szokás nyügében
a kettős gyönyörtől úgy elhanyatlott,

hogy a szokatlan jónak ízlelése
rázta hol réműlettel, hol reménnyel,
és a kettő közt elhagyatva bolygott.

Weöres Sándor fordítása

CCLIX

MINDIG MAGÁNYOS ÉLET
VOLT A VÁGYAM...

CERCATO HO SEMPRE SOLITARIA VITA...

Mindig magányos élet volt a vágyam
(tudják a csermelyek, cserjék s a rétek),
hogy emez égi útról félretévedt
süket s vak lények nyomdokát ne járjam.

S talán remélhetném, hogy más határban
– toszkán hazámtól messze bár – elérek
a dombokhoz s a Sorgához, mely ének
s panasz szavára oktattatta szájam.

De a Sors, melynek nem vagyok kegyeltje,
mindig csak arra űz, ahol letörten
látom, hogy drága kincsem lenn a sárban.

Bár most tollforgató kezem kegyelte,
s méltán; hogy így van, azt jól tudja Hölgyem
és Ámor és én: tudjuk mind a hárman.

Csorba Győző fordítása

